

پیشگفتار

در پیشگفتار این شماره مجله به بهره‌برداری بی‌رویه از منابع آب زیرزمینی می‌پردازیم. انجمن علوم و مهندسی آب در نامه مورخ ۸۹/۲/۲۹ به مجلس شورای اسلامی نگرانی خود را از طرح پیشنهادی "تعیین تکلیف چاه‌های آب فاقد پروانه بهره‌برداری" اعلام نموده و تبعات تخریبی آن در منابع آب و خاک و محیط زیست را متذکر گردیده است. در این نامه به واقعیت‌ها و مواردی اشاره شده است که قابل توجه متخصصین و اساتید علوم و مهندسی آب می‌باشد.

۱- بیان منفی منابع آب زیرزمینی کشور در سال پایانی برنامه سوم توسعه حدود ۴ میلیارد متر مکعب بوده است. متأسفانه در وضع موجود به لحاظ افزایش برداشت‌های بی‌رویه و غیرمجاز میزان کسری به ۹ میلیارد مترمکعب بالغ گردیده است.

۲- براساس چشم‌انداز و اهداف برنامه بیست ساله آب کشور، بهره‌برداری از منابع آب در هر یک از حوضه‌های آبریز با رعایت ظرفیت تحمل آن‌ها باید به گونه‌ای برنامه‌ریزی و مدیریت شود که میزان استحصال از آب‌های زیرزمینی حسب مورد، از میزان تعیین شده در زمان ابلاغ برنامه تجاوز نکرده و ترجیحاً سفره‌های آب زیرزمینی از نظر تغذیه و تخلیه به تعادل برسد.

۳- برخی از دشت‌های ایران به لحاظ منفی شدن بیان آب آنها و کاهش شدید آبدی قنات و چاه‌های منطقه از جمله دشت‌های استان‌های کرمان، یزد، خراسان، همدان، هرمزگان، تهران و... از سال ۱۳۴۶ ممنوعه اعلام شده‌اند. علیرغم این مسأله افراد سودجو در این مناطق ممنوعه چاه غیر مجاز حفر کرده و با توسل به حربه‌های قانونی آن‌ها را مجاز اعلام نموده و به مردم فروخته‌اند که اینک آب چاه‌های آنها خشک و یا شور و تلخ شده‌اند.

۴- در طرح پیشنهادی اجازه تعدیل و اصلاح پروانه بهره‌برداری مالکین چاه‌های مجاز که قانون و مقررات را رعایت نموده و به آن احترام گذاشته‌اند، مطرح شده است که عملیاتی کردن این موضوع با چالش بسیار بزرگی همراه خواهد بود.

۵- در حال حاضر برداشت‌های غیرمجاز، شرایط بحرانی فزاینده و غیرقابل جبرانی را سبب گشته است، که از تبعات آن می‌توان به نشست زمین، ایجاد فروچاله‌های عظیم، پیشروی آب شور و تلخ به منابع آب شیرین زیرزمینی و افت شدید و مستمر سطح آب‌های زیرزمینی (ناشی از برداشت مستمر و غیرمجاز) اشاره نمود.

۶- در راستای اجرای سیاست‌های کلی نظام و اعمال حاکمیت حقوق عمومی مبنی بر حفاظت و نظارت بهره‌برداری از منابع آب برای پیشگیری از وقوع فاجعه انسانی و زیست‌محیطی و ایجاد امکان تامین مستمر آب شرب و بهداشت، کشاورزی و صنعت در کل کشور نیاز به اجرای صحیح و دقیق قانون توزیع عادلانه آب و تعیین تکلیف چاه‌های غیرمجاز می‌باشد. مراحل مختلف این فرایند به شرح زیر می‌باشد:

- جمع‌آوری اطلاعات و پردازش آنها مبتنی بر آمار برداری دقیق و مستمر چاه‌های حفر شده در هر یک از دشت‌ها به تفکیک مجاز و غیرمجاز و تشکیل پرونده کامل برای هر یک از آنها شامل میزان برداشت واقعی از آب زیرزمینی در یک دوره آماری حداقل ده ساله.
- انجام مطالعات تفصیلی سفره‌های آب زیرزمینی و تعیین میزان تغذیه، برداشت و تخلیه سالانه و نتایج آزمایشات کیفی آب برای هر یک از سفره‌ها و تجزیه و تحلیل ذخیره آبخوان از منظر هیدرواستاتیکی و هیدرودینامیکی.
- تعیین آب مازاد هر یک از مخازن براساس مطالعات تفصیلی انجام شده.
- اولویت‌بندی تخصیص آب مازاد و متقاضیان آب در هر یک از دشت‌های آب زیرزمینی شامل چاه‌های غیرمجاز قدیمی دارای توجیه اقتصادی.
- تهیه برنامه عملی برای هر یک از سفره‌های آب زیرزمینی مواجه با کسری ذخیره آبخوان با اولویت مخازن بحرانی از منظر کیفی (به ویژه سفره‌های تامین آب شرب و بهداشتی).

با امعان نظر به این مهم که منابع آبی زیرزمینی در شرایط اقلیمی خشک و نیمه‌خشک کشور ما از اهمیت استراتژیک فزاینده‌ای برخوردار است، این منابع آسیب‌پذیر به عنوان یک سرمایه ملی و حیاتی باید به صورت خردمندانه به نحوی مورد استفاده قرار گیرند که این ثروت ملی منطبق بر اصول توسعه پایدار، برای نسل‌های آینده باقی بماند.

هیئت تحریریه مجله توجه دست‌اندرکاران مدیریت آب کشور را به موارد فوق و مشارکت همه متخصصین و اساتید علوم و مهندسی آب را جهت تلاش برای ضابطه مند کردن حفاظت و بهره‌برداری از منابع آب زیرزمینی کشور جلب می‌نماید.

هیئت تحریریه